

STRANI JEZIK NA NEFILOLOŠKIM FAKULTETIMA U KONTEKSTU REFORME SVEUČILIŠTA U HRVATSKOJ

Neda Borić*

Arhitektonski fakultet Zagreb

U radu se razmatra aktualni status stranih jezika na nefilološkim fakultetima u kontekstu reforme sveučilišta u Hrvatskoj s naglaskom na njihovoj važnosti u cijelokupnoj akademskoj naobrazbi budućih stručnjaka u skladu s modernim trendovima koji Hrvatsku vode u Europu.

Rad ukazuje na najčešće predrasude u pogledu nastave stranog jezika na nefilološkim fakultetima i u tom kontekstu daje pregled njegovog sadržaja i temeljnih ciljeva. Njegov sadašnji status u Hrvatskoj promatra se u kontekstu nekih europskih inicijativa kao i Bolonjskog procesa s osvrtom na realne potrebe hrvatskih studenata za postizanjem kompetencije u stranom jeziku struke na akademskoj razini. U radu se također izlaže osnovna skica efikasnije koncepcije nastavnog programa stručnoga stranog jezika koji bi studente pripremio za specifične zahtjeve s kojima će se suočiti tijekom daljnje akademske naobrazbe i buduće profesionalne karijere u internacionalnim okvirima.

Ključne riječi: stručni strani jezik, reforma sveučilišta, Bolonjski proces

UVOD

Danas su strani jezici sveprisutna i aktualna tema koja neprestano pobuđuje interes ne samo stručnjaka, već i šire javnosti i gospodarskih subjekata. Nesumnjivo je to posljedica svjetskih globalnih procesa povezivanja ljudi, različitih kulturnih i jezičnih zajednica, ekspanzivnih mogućnosti razmjene i dostupnosti informacija te komunikacijskih potreba koje se u tom kontekstu pojavljuju. Stručnjacima teoretičarima koji se stranim jezicima profesionalno bave u primijenjenoj lingvistici nametnula se potreba, zahvaljujući europskim integracijskim procesima, da ovo kompleksno područje pokušaju definirati kao nacionalnu jezičnu politiku unutar koje bi suverena jezična kompetencija u stranim jezicima postala standardizirani pokazatelj kulturno-civilizacijskih dosega jedne zemlje i njezine komparabilnosti i konkurentnosti u odnosu na druge zemlje. /1/ Unutar tog konteksta stručnjaci praktičari nastoje održati korak s najsvremenijim spoznajama jezične znanosti i metodologije poučavanja, kako bi ih zajedno s razvojnim planovima i strategijama integrirali u proces jezične edukacije najšire populacije te tako zadovoljili rastuće potrebe korisnika.

Gospodarski i politički subjekti te šira javnost stranim jezicima pristupaju pragmatično, jasno uočavajući njihovu neophodnost i korisnost u globalnim integracijskim procesima. Ovakvi trendovi nisu uočljivi samo u Hrvatskoj, nego i u svjetskim razmjerima, osobito u manjim jezičnim zajednicama razvijenijih zemalja. Unatoč prominentnoj ulozi koju strani jezici (s naglaskom na dominaciji engleskog) danas imaju u svim navedenim aspektima, nerijetko smo svjedoci nedorečenosti i nedovoljne osmišljenosti planova i strategija te brojnih teškoća u njihovoј provedbi, što je također zajedničko obilježje ne samo hrvatskoga prostora, već i šire. /2/

Ovaj rad bavi se samo jednim malim segmentom jezične edukacije u Hrvatskoj, tj. statusom stranoga jezika na nefilološkim fakultetima /3/ u kontekstu reforme sveučilišta prema europskim smjernicama te nastoji ukazati na realne potrebe u tom kontekstu.

I. AKTUALNI STATUS STRANOГA JEZIKA NA NEFILOLOŠKIM FAKULTETIMA

Čini se da status stranih jezika (uglavnom engleskog) na nefilološkim fakultetima u Hrvatskoj nikada nije bio tako neujednačen kao danas, na pragu nove reforme. Ovisno o pojedinom fakultetu, njegov status unutar *curriculuma* različito varira na skali relevantnosti te doseže ponegdje i njezine ekstreme koje bismo mogli ukratko definirati ovako: ili se strani jezik uvažava kao nezaobilazna komponenta sveukupnog obrazovnog puta mладог stručnjaka i razvijanja njegove funkcionalne pismenosti ili, s druge strane, nailazimo na potpuno ignoriranje potrebe za stranim jezikom kao dijela nastavnog programa te on niti ne postoji kao predmet. Unutar ova dva ekstrema strani jezik ipak nalazimo kao sastavni dio *curriculuma* na većini fakulteta: njegov pak status, s obzirom na broj nastavnih sati, status obveznog ili izbornog predmeta te zastupljenost na pojedinim godinama studija znatno se razlikuje od fakulteta do fakulteta, a unutar nove reforme doživio je nerijetko i modifikacije na mnogim hrvatskim fakultetima (smanjeni fond sati ili promijenjeni status od obveznog u izborni predmet).

Stavovi koje zastupaju matični stručnjaci i članovi uprava nefiloloških fakulteta o stranom jeziku na njihovim ustanovama uglavnom se mogu grupirati u tri osnovne kategorije:

- „Strani stručni jezik neophodan je u cijelovitoj edukaciji mladih stručnjaka ako želimo biti konkurentni na europskom tržištu rada te aktivni promotori hrvatske znanosti, stručnosti, kulture i proizvoda”.
- „Strani stručni jezik jest, na neki način, koristan za mlade stručnjake, ali postoje problemi kako ga uklopiti u fond sati unutar *curriculuma*, jer se samo po sebi razumije da matični stručni kolegiji imaju prioritet u raspodjeli raspoloživog fonda sati”.
- „Strani stručni jezik na nefilološkom fakultetu praktički je nepotreban jer danas već svako malo dijete odlično zna engleski, a kamoli ne srednjoškolci koji dolaze na studij.”

Ovaj posljednji stav, srećom, vrlo je rijedak. Iako prisutan u akademskom kontekstu, ipak, nažalost, svjedoči o nesuvremenom, neosviještenom i nekomotentnom pogledu na

strani jezik. Stav pod točkom a) nešto je češći, dok je daleko najrašireniji stav pod točkom b).

Percepcija važnosti stranog jezika na nekom fakultetu u konačnici ponajviše ovisi o dva faktora: spremnosti pojedinog nastavnika da promovira svoj rad i informira svoje kolege, stručnjake matičnih područja o svom djelovanju, ali i o samim matičnim stručnjacima i njihovim osobnim stavovima, iskustvima, informiranosti i izloženosti zahtjevima komunikacije na stranom jeziku te vlastitoj jezičnoj kompetenciji. /4/

Svjedoci svojevrsnog paradoksa: iako je potreba za kvalitetnom jezičnom kompetencijom u stranom jeziku jasno uočljiva s obzirom na nadnacionalne (europске) integracijske procese u koje se Hrvatska žarko želi uključiti, status stranoga jezika nije službeno dobio ono mjesto u reformi visokoškolskog obrazovanja kakvo bi se logično moglo očekivati. Nije sasvim jasno je li to uvjetovano isključivo formatom Bolonjske konvencije, bez razmišljanja o specifičnim potrebama hrvatskoga konteksta ili je posljedica nedovoljno osmišljene strategije na razini sveučilišta, nedovoljne osviještenosti o važnosti stranoga jezika ili tek izraz inercije golemog mehanizma visokoškolskog sustava. Nekoliko je elemenata koji su nesumnjivo bitno pridonijeli ovakvoj situaciji, pa ćemo se osvrnuti na svaki od njih zasebno.

1.1. Implementacija Bolonjskog procesa

Neki od temeljnih ciljeva Bolonjskog procesa – harmonizacija nastavnih planova i programa europskih sveučilišta te prebacivanje težišta s poduke na samostalni rad studenata u vlastitoj izobrazbi – doveli su do potrebe postavljanja određenog limita nastavnog opterećenja studenata unutar europskog modela. Postojeći nastavni planovi i programi na hrvatskim fakultetima morali su se prilagoditi propisanom formatu Bolonjske konvencije te s jedne strane smanjiti fond sati određenih kolegija, dok su s druge strane nastojali koliko je god moguće zadržati strukturu postojećih nastavnih sadržaja kao neophodnih u procesu stručnog obrazovanja. Time je izvjestan broj matičnih kolegija također doživio modifikacije: ili im je smanjen fond nastavnih sati, ili im je promijenjen status te su od obveznih postali izborni predmeti. Samo se po sebi razumije da se isto dogodilo i s predmetom stranoga jezika koji se nerijetko našao prvi na udaru. /5/

1.2. Predrasude u pogledu stranih jezika

Najčešće predrasude s kojima se susreću nastavnici stranih jezika na nefilološkim fakultetima, osobito u pogledu engleskog, su sljedeće:

- Studenti već dolaze na fakultet s odličnim znanjem stranog jezika (engleskog) te će se nekako snaći i u struci.

Prije svega, zabluda je da prosječan broj srednjoškolaca u Hrvatskoj posjeduje odlično znanje jezika. To je točno na razini „everyday conversation” i temeljnoga razumijevanja, ali

poteškoće u engleskome leže prvenstveno u domeni ispravne produkcije, a ne interpretacije (razumijevanja). Njihovo znanje svakako ne zadovoljava akademske potrebe, kao ni potrebe budućeg profesionalnog djelovanja u internacionalnim okvirima, a koje će se u budućnosti samo povećavati. Zatim, često se također radi i o nedovoljnoj informiranosti o specifičnostima jezika struke, a možda još i češće o nedostatku uvida u ono što čini kvalitetnu jezičnu kompetenciju.

- Engleski je „lagan” jezik pa se brzo dostiže razina na kojoj se više nema što bitno naučiti. A budući da se sve zna, nije teško snalaziti se ni u jeziku struke.

To je varava iluzija iz laičke perspektive. Istina je da se na početnim i nižim stupnjevima učenja relativno lako postiže osnovna komunikacijska vještina i sposobnost razumijevanja, ali što se više napreduje u učenju engleskog, postaje jasno da dobro znati engleski jezik nije nimalo lako. Ipak, danas je to toliko duboko ukorijenjena predrasuda kod laičke populacije da je stekla status istine u koju se ni malo ne sumnja. /6/

Neosporna je činjenica da engleski jezik tek na višim razinama učenja otkriva svu svoju složenost i zahtjevnost, osobito u pogledu postizanja poželjnog stupnja idiomatičnosti. Često nailazimo na neizvorne govornike (gotovo u pravilu uvjerene u svoju dobru jezičnu kompetenciju) koji posjeduju bogati vokabular te poznaju temeljna gramatička pravila i uglavnom nemaju većih problema s razumijevanjem, ali je njihova produkcija, ipak, prepuna pogrešaka na leksičkoj i sintaktičkoj razini te neprilagođena duhu engleskoga jezika pa stoga za izvorne engleske govornike katkad i nerazumljiva. /7/

2. SADRŽAJ STRUČNOGA STRANOG JEZIKA NA NEFILOLOŠKIM FAKULTETIMA

U kontekstu navedenih predrasuda potrebno je u ovom radu podsjetiti na svrhu poduke stručnog stranog jezika te naglasiti njegova osnovna obilježja i ciljeve kako bi se ne samo jasnije pokazala neutemeljenost navedenih stavova – predrasuda, već i ukazalo na potrebu i korisnost stranih jezika na nefilološkim fakultetima.

2.1. Što je stručni strani jezik na nefilološkom fakultetu?

To je strani jezik za potrebe određene struke u funkciji ospozljavanja budućih stručnjaka za uspješnu usmenu i pismenu komunikaciju unutar svoje profesije. S obzirom da se najčešće radi o engleskome, treba reći da se on poučava u okviru metodologije poučavanja engleskoga za specifične potrebe (ESP) i engleskoga za akademske potrebe (EAP). /8/

ESP se odnosi na poduku engleskog jezika skrojenoga prema potrebama raznih znanosti i profesija. Danas je to moderan aspekt poduke engleskog jezika zbog svojih čvrsto definiranih ciljeva, i efikasnosti, čiji je pak cilj omogućiti stručnjacima stjecanje jezičnih znanja i vještina za potrebe djelotvornijeg poslovanja i komunikacije u uvjetima planetarne globalizacije. Engleski za akademske potrebe (EAP) sastavni je dio *curriculuma* mnogih

visokoškolskih ustanova u svijetu i namijenjen je i izvornim i neizvornim govornicima jer omogućuje stjecanje onih znanja i vještina koje su potrebne tijekom akademske naobrazbe, a osobito je koristan onim stručnjacima koji svoju edukaciju nastavljaju u smjeru daljnog znanstvenog usavršavanja. Na mnogim fakultetima u svijetu danas postoji ponuda raznih tipova engleskoga za specifične potrebe, kao i engleskoga za akademske potrebe.

2.2. Što nije stručni strani jezik na nefilološkom fakultetu?

Strani stručni jezik (odnosno ESP) nije tečaj općega stranog jezika. Da bi se stručnomu stranom jeziku moglo pristupiti i ovladati njegovim osnovnim vještinama, potrebno je posjedovati znanje općega stranog jezika, barem na razini „intermediate” koja se stječe tijekom osnovnoga i srednjoškolskog obrazovanja. Dihotomiju opći – stručni jezik ne treba shvatiti previše kruto. Važno je naglasiti da, primjerice, stručni engleski jezik nije poseban tip engleskog jezika, već je samo jedan njegov specifičan funkcionalni aspekt, tj. onaj tip diskursa s kojim će se student / budući stručnjak najčešće susretati u svojoj profesionalnoj karijeri i koji će mu trebati kako bi se uspješnije integrirao u međunarodnu stručnu i znanstvenu zajednicu. Kroz edukaciju ESP-a neizbjegno se usavršava i jezična i komunikativna kompetencija tzv. „općega engleskog”. Stoga smo mišljenja da dobro koncipirana nastava stranog jezika struke ne bi trebala biti rigidno smještena unutar stručnoga konteksta, nego bi svojom fleksibilnošću trebala osigurati s jedne strane usvajanje onih znanja i vještina koje su budućem stručnjaku potrebne, a s druge strane, paralelno neprestano razvijati ključne aspekte bitne za stjecanje kvalitetne jezične kompetencije u „općem” jeziku. U tom se smislu nastava stranoga jezika na nefilološkom fakultetu može shvatiti i kao kontinuirani proces edukacije i usavršavanja znanja stranoga jezika pojedinca, započet još u osnovnoj školi.

2.3. Osnovna obilježja stručnoga stranog jezika

- Internacionalnost – koriste ga stručnjaci jedne profesije širom svijeta kao metajezik u svojoj znanstvenoj i stručnoj komunikaciji i prezentaciji svoga rada.
- Interdisciplinarnost – koristi i primjenjuje spoznaje iz teorijske i primijenjene lingvistike te ih implementira unutar diskursa matične struke iz koje prirodno izrasta.
- Polifunkcionalnost:
  - sredstvo internacionalne komunikacije i globalnog povezivanja stručnjaka jedne profesije;
  - sredstvo koje omogućava pristup informacijama u izvorima znanja struke (Internet, knjige, časopisi itd);
  - sredstvo prezentacije vlastitoga stručnog i znanstvenog rada.

2.4. Ciljevi stručnoga stranog jezika

Temeljni je cilj olakšati studentima i budućim stručnjacima efikasnije uključivanje u međunarodne stručne i znanstvene tokove kroz stjecanje usmene i pismene kompetencije u stranom jeziku njihove struke, dok bi se pojedinačni ciljevi općenito mogli definirati kao:

- razvijanje vještina čitanja u cilju kvalitetnijeg, bržeg i efikasnijeg pristupa informacijama u raznim izvorima znanja (internet, časopis, knjiga, rječnik itd.) za potrebe struke;
- usvajanje osnovne i najfrekventnije stručne terminologije te jezičnih struktura u cilju olakšanog pristupa izvorima znanja te razumijevanja stručnih i znanstvenih tekstova na stranom jeziku;
- upoznavanje sa strukturom diskursa jezika struke u raznim izvorima znanja;
- proširivanje i usavršavanje vokabulara općega engleskog kao i semitehničkog leksika zajedničkog za sve struke i komunikaciju unutar akademske zajednice; razvijanje svijesti o mehanizmu funkcioniranja leksika općenito u cilju smanjivanja količine grešaka koje se javljaju u produkciji usmenog ili pisanog teksta a tiču se prije svega: krivih upotreba značenja u određenom kontekstu, pogrešnih sparivanja riječi, nepoznavanja pravila sintakse i produkcije teksta koji nije u duhu engleskoga jezika te stoga manje ili više nerazumljiv.

Potrebno je razvijati sljedeće vještine:

- usmenu prezentacija stručnoga sadržaja (za potrebe stručnih skupova, usavršavanja, ljetnih škola, razmjena, seminara, itd.);
- usmene komunikacijske vještine (diskusija i sl.);
- pismenu prezentacija stručnoga sadržaja (sažetak, referat, esej, izvještaj i sl.);
- osnove poslovne komunikacije (curriculum vitae, poslovna korespondencija).

Navedeno vrijedi u općim okvirima, dok se samo po sebi razumije da su ciljevi dodatno individualizirani ovisno o prirodi i zahtjevima određene struke.

3. STRUČNI STRANI JEZIK NA NEFILOLOŠKIM FAKULTETIMA KAO NEOPHODNA KOMPONENTA CJELOVITOG OBRAZOVANJA MLADIH STRUČNJAKA

Iz prethodno opisanog sadržaja i obilježja stručnog stranog jezika, vidljivo je da je strani stručni jezik dopuna matičnim kolegijima na funkcionalnoj osnovi, a u kontekstu nekih struka i neophodan preduvjet samog bavljenja tom profesijom (pomerstvo, zračni promet, elektrotehnika, ekonomija, itd.). Treba ga shvatiti kao alat koji upotpunjuje znanje i vještine svakog mladog stručnjaka u njegovoj profesiji i čini ga samopouzdanim i kompetentnim, visokoobrazovanim profesionalcem te pridonosi uspješnijoj afirmaciji i prezentaciji

njegovog stručnog i znanstvenog djelovanja u internacionalnom kontekstu. Time postaje bitan aspekt njegove funkcionalne pismenosti, jednako kao i informatika. Svijet danas traži i treba (više)jezično kompetentne stručnjake u svojoj profesiji, pa je stoga ovladavanje stranim jezikom svoje struke (na prvom mjestu engleskim) imperativ za svakog mладог stručnjaka koji se želi uspješno uključiti u najmodernije stručne i znanstvene tokove unutar svoje struke.

Koncipirati učinkovit nastavni program jezika struke znači, prije svega, voditi računa o konkretnim potrebama studentske populacije, odnosno budućih stručnjaka određene profesije, a koje se u ovom trenutku neprijeporno profiliraju u tri osnovna, međusobno povezana segmenta i to kao: potrebe u pogledu daljnje akademske naobrazbe i kasnijeg stručnog usavršavanja, potrebe stručne komunikacije i prezentacije unutar budućeg profesionalnog djelovanja i potrebe poslovne komunikacije. Sličnoga je mišljenja i Petrović (2004:271):

„ESP learning and teaching should prepare the students for their further educational and/or professional career.“

Istraživanja pokazuju da je oblik stranog jezika s kojim se stručnjaci tijekom svog radnog vijeka najčešće susreću i služe, u stvari, strani jezik struke (Adamik, 2004). Zaista ne treba dvojiti o potrebi poznавања stranoga jezika struke, kao ni o sve većim zahtjevima s kojima će se naši mladi stručnjaci suočavati.

4. NEKI AKTUALNI TREND OVI U SVIJETU I EUROPSKE INICIJATIVE

Nekoliko ilustrativnih primjera jasno pokazuju sve naglašeniju potrebu za intenzivnim učenjem stranog jezika i izravan su prilog tvrdnji da je strani jezik u današnjem svijetu neizostavni element u kompletnoj naobrazbi mладih stručnjaka.

Danas su u svijetu sve prisutniji sljedeći trendovi:

1. Uslijed pojačane mobilnosti i interakcije studenata i profesora iz raznih zemalja sve je više sveučilišta u svijetu koja postaju dvojezična, što znači da se izvjestan postotak nastave izvodi na nekom drugom stranom jeziku (najčešće engleskom) uz nacionalni jezik, osobito u slučaju tzv. „malih“ jezika, a to je i jedna od temeljnih premisa Bolonjskog procesa. Na nizozemskim sveučilištima, primjerice, engleski jezik je uobičajeno prisutan u nastavi, a predavanja i seminari izvode se na nizozemskom samo u rijetkom slučaju kada nema stranih studenata.
2. Sadržaji kolegija često su prezentirani na engleskom (ili njemačkom/francuskom) u knjigama, člancima, udžbenicima, bazama podataka, priručnicima itd. Stručni i znanstveni časopisi često se izdaju na engleskom, predavanja i referati na stručnim skupovima najčešće su na engleskom i time engleski sve više dominira kao jezik kontakta unutar međunarodne stručne i znanstvene zajednice. Što je manja govorna zajednica jednog jezika, to je više nastavnog materijala publicirano na nekom svjetskom

jeziku. O svjetskoj dominaciji moćne izdavačke djelatnosti na engleskom nije potrebno ni govoriti. Dugoročna tendencija akademske naobrazbe jest produkcija cijelokupnog nastavnog materijala na engleskom, što je već sada uočljivo, primjerice, na nizozemskim sveučilištima.

3. Sveučilišta pri upisu stranih studenata ili razmjeni zahtijevaju valjani dokaz o solidnom poznavanju (najčešće) engleskoga, dok dokaz o usvojenom znanju i vještinama engleskog jezika struke smatraju dodatnom prednošću kako student ne bi došao u situaciju da nedovoljno poznавanje stranoga jezika ometa njegov akademski napredak. Visokoškolski Institut za znanost i tehnologiju u Izraelu, primjerice, traži da kandidati za poslijediplomski studij (stjecanje doktorata) posjeduju, uz odlično znanje engleskog i tzv. *working knowledge* još jednog svjetskog jezika (francuskog, njemačkog ili ruskog) te također kandidatima za doktorat nude upis kolegija *Academic Writing in English* koji je, kako smo već spomenuli, standardni kolegij unutar EAP-a, a omogućava razvijanje vještine pisanja stručnih studija, znanstvenih radova i disertacija na engleskom jeziku. /9/

Danas postoji mnoštvo materijala i informacija na temu europske jezične politike. Uočljiva je pojačana svijest o važnosti stjecanja kompetencije u stranim jezicima kao jednog od temeljnih principa europskih integracija. Navest ćemo samo neke inicijative od kojih je prva osobito interesantna i relevantna za tehničke fakultete u Hrvatskoj:

1. CESAER i SEFI

Preporuka međunarodnih organizacija tehničkog visokoškolskog obrazovanja: CESAER (Conference of European Schools for Advanced Engineering Education and Research) koja okuplja 55 vodećih europskih sveučilišta i fakulteta specijaliziranih za tehničko akademsko obrazovanje i znanost te SEFI (Societe Europeenne pour la Formation des Ingénieurs) koja okuplja 250 europskih sveučilišta i institucija tehničkog visokoškolskog obrazovanja iz 38 zemalja. Kao relevantne organizacije koje imaju ne samo značajan uvid već i utjecaj na tehničko akademsko obrazovanje u Europi, objavile su zajedničku preporuku u kontekstu izjave o Bolonjskoj deklaraciji 2003. u kojoj naglašavaju potrebu za poticanjem poučavanja stranih jezika u sklopu tehničkog akademskog obrazovanja kako bi se prevladale poteškoće i prepreke koje prečesto sputavaju mobilnost studenata, profesora i znanstvenika:

„CESAER and SEFI believe that any attempt to ... promote foreign languages within the higher engineering education curricula, would certainly represent important initiatives to overcome too frequent obstacles to the mobility of students, professors and researchers.“

(CESAER & SEFI, 2003)

2. ESIB (The National Unions of Students in Europe)

Ova krovna institucija koja okuplja 50 europskih nacionalnih vijeća studenata iz 37 zemalja izdala je priopćenje o važnosti učenja stranih jezika s naglaskom na odgovornosti visokoškolskih institucija od kojih se očekuje da omoguće studentima osposobljavanje u stranim jezicima u cilju poštivanja multikulturalnosti te povećanja internacionalne mobilnosti, komunikacije i integracije studenata:

„Studying foreign languages gives an individual a holistic perspective on the cultural dimension of Europe.... Language skills and understanding of different cultures must be recognized as an integral part of the student's qualifications. Higher education institutions are responsible for providing their students with relevant skills and qualifications including language studies.

(ESIB, 2005)

3. AEGEE (Association des Etats Generaux des Etudiants de l'Europe)

Ova studentska organizacija, koja u fokusu svog interesa ima visokoškolsko obrazovanje i kulturnu razmjenu, u svojim dokumentima iznosi stajališta o europskoj jezičnoj politici uopće, važnosti poduke stranih jezika te upućuje jasne zahtjeve ustanovama visokoškolskog obrazovanja:

„...languages are becoming a central part of education, especially Higher Education... We believe that the tuition of foreign languages is a vital part of fostering the European identity as well as a channel of promoting cultural diversity in Europe. Every student, at the end of his/her studies, should have communicative skills in English and another European language other than his/her mother tongue. English will be considered as a language for communication among students of all countries. To achieve this:

- Courses of foreign languages to be mandatory no matter what studies;
- Academic credits to be recognised in languages (where not already existing);
- Parts of the studies to be taught in a different language...”

(AEGEE, 2001)

4. EUROPEAN LANGUAGE COUNCIL

Unutar ove institucije postoje razni projekti i skupovi o temi poboljšanja kvalitete znanja stranih jezika u cilju promoviranja europskog integriteta, mobilnosti stručnjaka, mogućnosti zapošljavanja, multikulturalnosti, harmonizacije visokoškolskih programa i osiguravanja ekvivalencije stručnih diploma unutar europskih sveučilišta. /10/ Navest ćemo samo nekoliko karakterističnih citata, i to onih koji se odnose na visokoškolsko obrazovanje i odgovornost visokoškolskih ustanova u promicanju kvalitete znanja stranih jezika u kojima je jasno izražena potreba za edukacijom u stranim jezicima:

„If higher education degrees are to be relevant to the European labour market, graduates have to be able to communicate in a number of languages...It is the responsibility of higher education institutions to provide opportunities and incentives for students to acquire these abilities. In view of the fact that the question of languages is of such crucial importance for European integration in general and for the creation of a European higher education area in particular, the European Language Council calls upon the authorities, institutions and organisations carrying forward the Bologna Process to put the question of languages on their agenda.”

(CEL/ELC, 2002)

5. HRVATSKI KONTEKST

5.1. Stručni strani jezik u kontekstu reforme studijskih programa

Ciljevi reforme studijskih programa u Hrvatskoj u kontekstu osnovnih smjernica Bolonjskog procesa potpuno su sukladni osnovnim ciljevima nastave jezika struke na nefilološkim fakultetima te upravo direktno dokazuju potrebu stručne jezične edukacije na nefilološkim fakultetima. To je, prije svega, predviđena veća mobilnost studenata unutar evropskih sveučilišta i u svezi s tim zahtjev za održavanjem barem dijela nastave na engleskom jeziku, zatim komunikacijske potrebe, povećana fleksibilnost nastavnih programa, naglašena potreba razvijanja samostalnosti studenata u njihovoj izobrazbi, potreba i nužnost korištenja brojnih izvora znanja i informacija na engleskom jeziku. Svi ovi ciljevi nezamislivi su i neprovedivi bez dobrog znanja engleskoga stručnog jezika i po mogućnosti barem još jednog europskog jezika.

U skladu s navedenim jest i mišljenje koje iznosi Rizmaul (2003:288):

„Bolonjska deklaracija ističe jezike kao jedan od najvažnijih preduvjeta mobilnosti i zapošljivosti studenata, te konkurentnosti sveučilišta. Tako bi sveučilišta trebala poticati samostalno i kooperativno učenje što više jezika te ponuditi programe koji se izvode na drugim jezicima”.

Razmišljajući o svemu navedenome, nije jasno kako je moguće da u razradi sveučilišne reforme u Hrvatskoj strani jezici nisu dobili naglašeniju ulogu i ujednačen status na svim fakultetima.

5.2. Realne potrebe

Obrazovanje novih generacija treba sagledati cijelovito imajući u vidu moderne integracijske europske procese, kao i zahtjeve koji će se pred njih u budućnosti postavljati. Kako Bolonjski proces predviđa veću mobilnost i naglasak na samoobrazovanju, proizlazi

da je strani jezik danas *conditio sine qua non* i tijekom akademske naobrazbe i u budućoj profesionalnoj karijeri (s osobitim naglaskom na sposobnost pristupa informacijama na engleskom jeziku i komunikaciji).

Od mlađih stručnjaka očekuje se da budu konkurentni subjekti na europskom tržištu rada i promotori hrvatske znanosti i kulture. Morali bi se s lakoćom snalaziti u stručnoj literaturi, prezentirati svoje projekte, znanstvene i stručne radove, tečno komunicirati sa svojim kolegama – stručnjacima iz drugih zemalja na stručnim skupovima, razmjenama, ljetnim školama. /11/ Sposobnost komunikacije (u govoru i pismu) na engleskom te poznавanje još jednog svjetskog jezika postaju imperativ.

Ne bi bilo dobro da se u budućnosti eventualno dogodi da nedovoljno znanje stranoga jezika postane odlučujući kriterij selekcije koji će blokirati naše stručnjake (unatoč njihovoj kvalitetnoj naobrazbi u matičnoj profesiji) u dalnjem stručnom napredovanju u konkurenciji s njihovim inozemnim kolegama.

Studentima u Hrvatskoj stoga treba omogućiti da stjecanjem kvalitetne jezične kompetencije uspješno konkuriraju svojim kolegama u inozemstvu za što im samo znanje iz srednje škole zasigurno neće biti dovoljno.

Najveći dio studentske populacije u svijetu koristi jezik (pretežno engleski) koji nije njihov materinski jezik. Britanski, američki i ostali studenti zemalja engleskog govornog područja imaju sreću da studiraju na svom materinskom jeziku koji je postao prvi jezik svijeta danas i *lingua franca* akademske zajednice, ali oni su sretna, privilegirana grupa. Ostalima ne preostaje drugo, nego da ulože trud i uključe se u te tokove.

6. OSNOVNA SKICA ADAPTACIJE PROGRAMA STRANIH JEZIKA PREMA AKTUALNIM POTREBAMA

S obzirom na sve iznesene činjenice te reformu sveučilišta u Hrvatskoj sukladno Bolonjskom procesu, mišljenja smo da strani jezik ima važno mjesto u cijelovitom akademskom obrazovanju mlađih stručnjaka. Harmonizacija nastavnih programa europskih sveučilišta te strukturiranje studija u dva ciklusa nameću razmišljanje o suvremenijoj prilagodbi programa stranih jezika koji bi adekvatno odgovorio na nove i konkretnije zahtjeve postavljene danas pred mlađe stručnjake. Trebalo bi analizirati potrebe svakog studijskog profila te sukladno tome jasno definirati ciljeve programa stranih jezika na nefilološkim fakultetima. U definiranju ciljeva osnovna bi smjernica trebala biti vizija znanja i vještina koje bi student morao tijekom studija steći u stranom jeziku svoje struke, odnosno definirati što bi jedan diplomirani stručnjak trebao znati i moći u okviru stranoga jezika svoje struke. Temeljna ideja trebala bi biti neka vrsta standardizacije znanja i vještina diplomiranih stručnjaka, ovisno o specifičnim zahtjevima pojedinih struka.

U kontekstu navedenih ciljeva stranih jezika na nefilološkim fakultetima, a imajući u vidu novu strukturu studija u dva ciklusa, uočavamo potrebu za stranim jezikom struke tijekom oba ciklusa. Potreba se javlja za pojačanim sadržajima u okviru engleskog za akademske potrebe u prvom ciklusu koji bi studente pripremali za daljnje akademsko obrazovanje u diplomskom studiju: razvijanje vještina čitanja stručnog teksta, pisanje sažetaka, eseja,

izvještaja, stručnih radova, strukturiranje teksta za akademske potrebe s naglaskom na izražavanju različitih funkcija, usmena komunikacija. U drugom ciklusu (diplomski studij) vidimo potrebu za dodatnim sadržajima koji bi studenta pripremali za efikasno snalaženje u poslovnom okruženju svoje struke (vještina poslovne korespondencije, pisanje CV-a, razni elementi u kontekstu zapošljavanja (oglasi, intervju, ugovor o zapošljavanju i sl.), te osobito vještina prezentacije vlastitih radova, projekata, stručnih tema i sl. Neki temeljni elementi stručnoga stranog jezika kao npr. usvajanje stručne terminologije, osposobljavanje za pristup stručnoj literaturi i usavršavanje općega engleskog vokabulara trebali bi biti kontinuirano prisutni kroz oba ciklusa.

Ovo su samo opće smjernice. Samo se po sebi razumije da bi konkretni nastavni program trebao biti u skladu sa stvarnim potrebama svake struke.

Uz osnovni program stranog jezika struke (po svemu sudeći engleski, s obzirom na njegovu aktualnu dominaciju), uočavamo potrebu i za dopunskim sadržajima u obliku izbornih kolegija na višim godinama studija, već prema specifičnim potrebama određenih struka. To bi mogli biti:

- razni oblici poslovnog jezika (poslovno dopisivanje, poslovno pregovaranje, prezentacije i sl.);
- razni oblici engleskoga za akademske potrebe;
- engleski za potrebe određenih studijskih usmjerenja (osobito korisno za programe studija koji imaju više usmjerenja: npr. ekonomija, agronomija i sl.);
- projekti studenata – integracija sadržaja pojedinih matičnih kolegija sa vještinama u stranom jeziku struke. Tu postoje brojne i kreativne mogućnosti /12/;
- projekti grupa studenata (timski rad) vezanih uz neku kompleksnu temu iz struke za koju treba koristiti razne izvore podataka te zajednička prezentacija takvog projekta;
- komunikacija sa studentima iz inozemstva putem interneta;
- individualni seminarski radovi studenata i slično.

Na nekim fakultetima sporadično već postoje slične inicijative, ali bilo bi dobro razmisiliti o razradi takvih ili sličnih kreativnih zamisli na svim fakultetima.

Također vidimo opravdanu i potrebu za podukom ostalih svjetskih jezika. Istog je mišljenja i Adamik (2004:99):

„Sustav treba omogućiti da diplomirani studenti nejezičnih fakulteta nauče dobro barem jedan strani jezik, a da su u stanju služiti se s još nekoliko.“

7. ZAKLJUČAK

Realni okviri

Opisana vizija pretpostavlja naglašeniju ulogu stranih jezika na nefilološkim fakultetima što bi, zasigurno, vodilo kvalitetnijoj jezičnoj naobrazbi budućih mlađih stručnjaka i njihovoj samopouzdanoj integraciji u međunarodnu stručnu i znanstvenu zajednicu te tržište rada. Stvarnost je, nažalost, takva da na nekim nefilološkim fakultetima strani jezik niti ne postoji kao predmet, dok je na nekima sveden na izborni predmet sa simboličnim fondom sati. Uz to, nastavnici se (unatoč svom profesionalnom entuzijazmu) često bore s raznim problemima: prevelikim brojem studenata u grupama, neadekvatnim prostorom, nedovoljnom tehničkom opremljeničku, nedovoljnim brojem sati nastave, grupama studenata s neujednačenim predznanjem, nedostatnim brojem nastavnika, nedovoljnom potporom.

Kako se ova vizija čini vrlo ambicioznom u sadašnjim uvjetima, s obzirom da zahtjeva znatne promjene na svim razinama i cijelovito osmišljene koncepcije, iznijet ćemo samo stav koji bi se trebao uklopiti u postojeći okvir. Smatramo da bi nastava stranoga jezika struke trebala biti sastavni dio *curriculuma svih* nefiloloških fakulteta u Hrvatskoj, i to kao obvezatni predmet u dodiplomskom studiju (najmanje u prve dvije godine), a prema potrebama i mogućnostima s ponudom izbornih kolegija na višim godinama, te da bi osnovni program svih fakulteta trebao sadržavati, uz temeljna znanja i vještine jezika struke, i dopunske elemente poslovnoga engleskog jezika i engleskoga za akademske potrebe. Bez obzira na budući tijek sveučilišne reforme u Hrvatskoj i stupanj uspješnosti provedbe europskih inicijativa ne samo u Hrvatskoj već i u drugim europskim zemljama, može se očekivati da će status stranih jezika ipak sve više dobivati na važnost.

Nadamo se stoga, da bi ovaj rad mogao biti poticaj za daljnja razmišljanja i diskusiju o ovoj zanimljivoj temi u cilju formuliranja poboljšane i efikasnije strategije edukacije mlađih stručnjaka u stranom jeziku struke, što će im omogućiti da postanu samopouzdani i kompetentni visokoobrazovani profesionalci, budući građani Europe.

LITERATURA

- Adamik, A. (2003). *Common European Framework* i Europski jezični portfolio. *Strani jezici* 32, 1 – 2, 113 – 116.
- Adamik, A. (2004). Izazov plurilingvizma: jezična politika Vijeća Europe i nacionalna jezična politika. *Strani jezici* 33, 1 – 2, 93 – 102.
- AEGEE.(2001). Language Policy Paper. Bruxelles. www.karl.aegee.org/aeg-info.nsf/0/181c5a2f235823a9c1256bcd005740af?Open+document
- CEL/ELC Executive Committee. (2002). The Bologna Process and the Issue of

Languages. Brussels.

- www.fu-berlin.de/elc/en/
- CESAER & SEFI. (2003). Communication of CESAER and SEFI on the Bologna Declaration. www.ntb.ch/SEFI/Bologna/SEFI-CESAER.pdf – 13
- ESIB (2005). Promoting the Diversity of European Languages. www.esib.org/policies/promotingdiversity.html
- Murray,H. & Dingwall, S. (1997). English for Scientific Communication at Swiss Universities: "God Helps those who Help Themselves", www.aal.unibe.ch/englisch/Babylonia97-4.pdf
- Petrović, M. (2004). English for Specific Purposes: A Practitioner's View. *Strani jezici* 33, 3 – 4, 271 – 279.
- Rizmaul, M. (2003). Povijest nastave stranih jezika na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu. *Strani jezici* 32, 4, 285 – 288.
- Vrhovac, Y. (1998). Učenje jezika za novu Europu. *Strani jezici* XXVII, 1, 25 – 35.

BILJEŠKE

1. v. Adamik (2003).
2. Proučavajući razne izvore informacija, može se zapaziti da i u drugim europskim zemljama postoje problemi nedovoljne osmišljenosti nacionalne jezične politike te manjkavosti u sustavnoj provedbi edukacije stranih jezika na akademskoj razini. Murray & Dingwall (1997) daju prikaz i analizu stanja na švicarskim fakultetima s kritičkim naglaskom na nedostatku nastave engleskoga za akademske potrebe.
3. Namjerno izbjegavamo govoriti o stručnom engleskom jeziku, kako bismo naglasili univerzalnost principa koji vrijede za bilo koji svjetski jezik, iako je samo po sebi razumljivo da se u najvećem broju slučajeva radi o stručnom engleskom jeziku na nefilološkim fakultetima, što je prirodna posljedica njegove globalne dominacije. Uz engleski prisutan je gdjegdje i njemački jezik, dok je zastupljenost nekih drugih svjetskih jezika zanemarivo mala.
4. Zanimljivo je zapažanje A. Adamik (2004:99) o statusu stranoga jezika na nejezičnim fakultetima u kojem se naglašava nezadovoljavajuća percepcija važnosti toga predmeta.
5. Primjerice, grupacija tehničkih fakulteta graditeljske struke Zagrebačkog i Splitskog sveučilišta dala je stranom jeziku status izbornog predmeta, s izuzetkom Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu koji je jedini zadržao strani jezik kao obvezni predmet, jednakao kao i Studij dizajna pri Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu. Ne smatramo, naravno, da je status izbornoga predmeta sam po sebi manje vrijedan, već se samo radi o potrebi i koristi koju bi svi studenti trebali imati od poduke barem temeljnih elemenata jezika struke tijekom studija, imajući u vidu zahtjeve s kojima će se suočiti u svom budućem profesionalnom djelovanju te je u tom kontekstu logično razmišljati o stranom jeziku kao obveznom predmetu.
6. Stoga smo u nas često svjedoci pojava da se stručnim engleskim prijevodima bave pojedinci koji za to uopće nemaju odgovarajuću akademsku naobrazbu, da mrežne stranice nekih kompanija samoinicijativno sastavljaju djelatnici koji „dobro znaju“ engleski, pa tako stranice vrve nevjerojatnim pogreškama, da se samoinicijativno (bez konzultacije jezičnoga stručnjaka) prevedeni radovi ili stručne studije poslane u inozemstvo vraćaju na jezičnu doradu zbog nerazumljivosti ili da se privatne jezične poduke nerijetko prihvataju također oni koji tek „dobro znaju“ engleski jezik.
7. To bi se, slikovito, moglo opisati kao „hrvatski tekst s engleskim riječima“.
8. Eng: English for Specific Purposes (ESP); English for Academic Purposes (EAP)
9. v. Technion - Israel Institute of Technology; www.technion.ac.il/

10. Više o tome v. Adamik (2003:113 – 116); Vrhovac (1998:25 – 35).
11. Arhitektonski fakultet, primjerice, već godinama organizira nekoliko internacionalnih višednevnih ljetnih škola arhitekture i urbanizma u Istri i Dalmaciji na kojima sudjeluju, uz hrvatske studente arhitekture, studenti arhitekture iz raznih europskih zemalja, pa čak i s drugih kontinenata (Kine, Južne Amerike i sl.), a također ovdje gostuju i nastavnici – predavači iz inozemstva. To su prilike u kojima studenti iz raznih zemalja zajedno razrađuju zadani projektni zadatak te sudjeluju u brojnim radionicama i diskusijama. Cjelokupni rad (predavanja, razrade projekata, međusobna komunikacija, prezentacija studentskih radova i završna izložba) odvija se na engleskom. Nije teško pretpostaviti od kakve je koristi studentima vještina komunikacije na engleskome, kao i poznавanje stručne terminologije što studenti i sami potvrđuju.
12. Primjer: na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu studenti druge godine u sklopu kolegija „Arhitektonsko projektiranje“ moraju održati prezentaciju svojih radova/projekata obiteljskih kuća kao završni uvjet semestra. Javila se inicijativa među matičnim stručnjacima da se te prezentacije izvode na engleskom jeziku, što bi studentima zasigurno bilo od višestruke koristi.

FOREIGN LANGUAGES FOR SPECIFIC PURPOSES IN THE CONTEXT OF HIGHER EDUCATION REFORM IN CROATIA

Summary

This paper analyzes the current status of foreign languages (most commonly ESP) within the curricula of non-philological faculties in the context of higher education reform in Croatia. The need for an intensive ESP training is perceived here as an indispensable component of academic qualifications in line with modern trends towards the European integration.

It points to the most common prejudices regarding foreign language teaching at non-philological faculties and gives a brief outline of its fundamental aims and characteristics. The issue of foreign languages at academic level in Croatia is addressed here in the context of some European initiatives and the Bologna process. Emphasis is placed on the need of Croatian students for the acquisition of specialist knowledge and skills in foreign languages. An attempt has also been made to formulate a basic concept of an improved ESP program in view of preparing students to be able to cope with specific requirements they will have to meet in their further academic training as well as their future professional careers in the international context.

Key words: foreign language, higher education reform, Bologna process

